گفت‌وگوی «جوان» با دریادار محمدحسین ملک‌زادگان به مناسبت سالروز عملیات دریایی مروارید در هفتم آذرماه ۱۳۵۹

قدرت نیروی دریایی دشمن به هیچ وجه قابل مقایسه با ایران نبود

■ احمد محمدتبریزی

نیروی دریایی ایران از همان نخستین روزهای جنگ تحمیلی، دشمن بعثی را در دریا در موضع ضعف قرار داد. انجام چند عملیات مهم در سه ماهه نخست جنگ، نه تنها نیروی دریایی عراق را از بین برد بلکه راه‌های مواصلاتی این کشور در دریا را نیز قطع کرد. چند ماه قبل از تهاجم سراسری دشمن، محمدحسین ملک‌زادگان با نوشتن طرح عملیاتی ذوالفقار، مأموریت و حضور نیروی دریایی در هنگام جنگ را مشخص کرده بود. به همین خاطر هنگام حمله دشمن، نیروی دریایی از آمادگی لازم برخوردار بود و خیلی زود مأموریت واحدهای مختلف دریایی مشخص شد. هفتم آذر سالروز عملیات پرافتخار و غرورآفرین «مروارید» و مزین به نام نیروی دریایی است. از این رو با ملک‌زادگان از فرماندهان نیروی دریایی ارتش در دوران مقدس گفت‌وگویی انجام دادیم تا اطلاعات بیشتر را درباره عملکرد نیروی دریایی در زمان جنگ کسب کنیم.

در شروع جنگ تحمیلی وضعیت نیروی دریایی ایران به چه صورت بود؟ در دریا از دشمن بعثی برتر بودیم؟

نیروی دریایی ما از نظر کلی به دلیل اینکه تمام خلیج فارس و دریای عمان را در اختیار داشت به مراتب مجهزتر و قوی‌تر از کشورهای همسایه بود. واحدهای شناوری را که داشتیم، عراقی‌ها نداشتند. عراقی‌ها مجهز به چند ناوچه اوزا با موشک‌های روسی بودند و چند ناوچه فری‌گیت هم از ایتالیا سفارش داده بودند که قرار بود به دستشان برسد. این تمام قدرت نیروی دریایی عراق بود و پایگاهش هم در ام‌القصر قرار داشت. در صورتی که ما از پایین ناوچه‌های توپ‌دار و موشک‌انداز کلاس پیکان را داشتیم که با ناوچه‌های دشمن بعثی قابل مقایسه نبود.

بعد از آن ناوچه‌های فری‌گیت را داشتیم و بعد ناوشکن‌های سهند و سبلان را داشتیم. در کنار اینها ناوشکن‌های سنگین‌مان مثل ببر و پلنگ و آرتمیس داشتیم و در کنار اینها واحدهای پشتیبانی‌کننده که لجستیکی بودند قرار داشتند.

ناوهای کلاس لاوان و کنارک و بزرگ‌ترینش ناو خارک را در اختیار داشتیم که بهترین و پیشرفته‌ترین ناو لجستیکی بود که می‌توانست ناوگان را در کل دریای عمان و اقیانوس و خلیج‌فارس برای مدت زمان زیادی پشتیبانی کند.

این تنها قسمتی از توان نیروی دریایی ما بود. بخش دیگری هم به اسکادران‌های هلیکوپتری‌مان برمی‌گشت که فوق‌العاده قوی عمل می‌کرد. ما تنها کشوری در منطقه بودیم که هلی‌کوپترهای مین‌روب داشتیم.

علاوه بر اینها ما واحدهای هوایی گشتی داشتیم که تمام اطلاعات را به ناوگان منتقل می‌کردند. پس ما یک نیروی دریایی بودیم که هم واحد سطحی، هم واحد هوایی و هم هلی‌کوپترها و هواپیماهای گشتی داشتیم. همچنین اسکادران زمینی را که شامل تیپ تکاوران می‌شد، داشتیم که در ابتدای جنگ شاهد حماسه‌هایشان بودیم. در کنار تمام این موارد کارهای زیردریای و غواصی هم داشتیم. نیروی دریایی ما در چهار بعد تجهیز بود و از حیث برتری، قابل قیاس با عراق نبود.

تا قبل از انجام عملیات‌های اشکان و شهید صفری در آبان ۱۳۵۹، آیا طرف بعثی حمله‌ای را در دریا علیه ما انجام داده بود؟

ما با توجه به شواهدی که چند ماه قبل از شروع جنگ دیده بودیم، پیش‌بینی می‌کردیم که احتمال جنگ وجود دارد. خودم احتمال درگیری بین دو کشور را زیاد می‌دیدم و یک طرح عملیاتی به نام ذوالفقار نوشتم. با تمام اطلاعاتی که از خودمان و عراق داشتیم این طرح برای مقابله با بعثی‌ها نوشته شد. پس از نوشتن این طرح همراه یک گروه نظامی خدمت آقا رسیدیم و این طرح را مصوب کردیم. در این طرح آمده بود اگر درگیری شروع شود، نیروی دریایی باید چه کارهایی را انجام بدهد و در کدام مناطق باید مستقر شود.

این طرح چند ماه قبل از شروع جنگ نوشته شد؟

طرح عملیاتی ذوالفقار حدود سه ماه پیش از شروع رسمی جنگ نوشته شد. با توجه به وضعیتی که در مرزهای زمینی وجود داشت و احتمال می‌دادیم اتفاقی در راه باشد این طرح عملیاتی را در دریا نوشتیم.

اگر اشتباه نکنم در خرداد یا تیر ۱۳۵۹ یک نمایش دریایی خدمت آقا داشتیم و ایشان هم این طرح را تصویب کردند. در این طرح نوشته شده بود که قرارگاه کجا باشد و واحدها چگونه گسترش پیدا کنند و چه عملیاتی انجام شود. این طرح مادر بود. روزی که عراق علیه ایران حمله هوایی انجام داد و به خاک کشورمان حمله کرد، تنها نیرویی بودیم که همان شب با پروازی که به جنوب انجام دادیم قرارگاه عملیاتی خودمان را در جایی که در طرح آمده بود مستقر کردیم و عملیاتی شدیم.

فردای نخستین روز جنگ، ما به وسیله هلی‌کوپترها تجسسمان را در منطقه شمال خلیج فارس و بوبیان شروع کردیم و می‌توانم بگویم اولین شهیدمان شهید عسگر محتاج بود. می‌توانم بگویم ایشان اولین شهید این عملیات جنگی بود.

ایشان با هلی‌کوپتر برای گشت و تجسس رفته بودند و می‌خواستند از استقرار نیروهای عراقی به ما اطلاعات بدهند که ایشان شهید شد. ما در دومین روز از دفاع مقدس عملیات استقرار قرارگاه ۴۲۱ در بوشهر و تمام واحدهایمان را گسترش دادیم.

عملیات‌های اشکان و شهید صفری در آبان ۵۹ بر مبنای همین طرح عملیاتی ذوالفقار انجام شد؟

> ما با توجه به شواهدی که چند ماه قبل از شروع جنگ دیده بودیم، پیش‌بینی می‌کردیم که احتمال جنگ وجود دارد. خودم احتمال درگیری بین دو کشور را زیاد می‌دیدم و یک طرح عملیاتی به نام ذوالفقار نوشتم. با تمام اطلاعاتی که از خودمان و عراق داشتیم این طرح برای مقابله با بعثی‌ها نوشته شد

بله، بر مبنای همان طرح ذوالفقار ما قبل از آذر ماه چند عملیات انجام دادیم. عملیات اشکان و شهید صفری را پیش‌بینی کرده بودیم که باید انجام شود و سکوهای البکر و الامیه را منهدم کنیم. قبل از اینکه عملیات مروارید شروع شود باید عملیات‌های دیگر را انجام می‌دادیم. یکی عملیات شهید صفری با هدف انهدام سکوهای البکر و الامیه بود. اگر این دو سکوی نفتی را منهدم نمی‌کردیم ناوچه پیکان در عملیات مروارید نمی‌توانست کاری کند. اصلی‌ترین مأموریت نیروی دریایی قطع خطوط مواصلاتی دشمن است.

این سکوها درست مقابل خارک قرار داشت و اسلکه‌های بزرگ و مجهزی بودند و صادرات نفت عراق از این سکوها انجام می‌شد. ما با دو عملیات اشکان و شهید صفری، ابتدا دشمن را درگیر کردیم که موجب شد دشمن واحدهایش را از آنجا دور کند که در نهایت منجر به انهدام این دو سکو شد. بعد از آن گفتیم نمی‌شود و ممکن است دوباره این سکوها را بازسازی کنند و عملیات به آتش کشیدن آنجا را انجام دادیم.

> پس از انهدام سکوهای نفتی دشمن گفتیم برای انهدام نیروی دریایی دشمن برنامه‌ریزی کنیم که از اطراف خطوط مواصلاتی‌اش خارج شود. باید بگوییم در عملیات مروارید نیروی هوایی ما خیلی مؤثر بود و بالای ۵۰ درصد کارها را نیروی هوایی انجام داد. ما بدون پوشش نیروی هوایی نمی‌توانستیم در دریا حرکت کنیم

کارها را نیروی هوایی انجام داد. ما بدون پوشش نیروی هوایی نمی‌توانستیم در دریا حرکت کنیم چون فاصله‌مان از نیروهای خودی زیاد بود و اگر بدون نیروی هوایی وارد عملیات می‌شدیم ناوهای دشمن می‌توانستند ناوهای ما را بزنند و از بین ببرند. پوشش هوایی توسط جنگنده‌های هوایی به خوبی انجام شد و در این عملیات نیروی هوایی نقش خیلی مهمی ایفا کرد.

همچنین ناوچه پیکان هم نقش خیلی مهمی در این عملیات ایفا کرد و تقریباً ۸۰ درصد نیروی دریایی عراق در این عملیات از بین رفت. عملیات مروارید، مرحله بعدی پس از عملیات‌های اشکان و شهید صفری بود که برای انهدام نیروی دریایی دشمن انجام شد.

عملیات مروارید به لحاظ وسعت و گستردگی از دو عملیات دیگر بزرگ‌تر بود؟

نمی‌توان این دو عملیات را با عملیات مروارید مقایسه کرد؛ چراکه آن دو عملیات انهدام سکوهای نفتی دشمن و قطع صادرات نفت عراق بود ولی عملیات مروارید درگیری بین دو نیروی دریایی بود و ناوچه‌های ما و دشمن با هم درگیر شدند. در عملیات مروارید ناوچه‌های کلاس پیکان وارد عمل شدند و به خوبی توانستند آسیب زیادی به دشمن بزنند. پس از عملیات مروارید، دشمن دیگر نتوانست حرکتی در دریا انجام دهد و توان خودش را در دریا از دست داد.همان چند ناوچه‌ای هم که داشتند دیگر دیده نشدند و خیلی کم توانستند به دریا بیایند. پس از این عملیات دیگر از طریق هوایی و با جنگنده‌های فرانسوی جلو می‌آمدند و ما کم دیدیم که از طریق دریا کاری انجام دهند.

در پایان از نقش و تأثیر شهید محمدابراهیم همتی در این عملیات بگویید.

نیروهای زیادی در عملیات مروارید حضور داشتند و جانفشانی کردند که شهید همتی هم یکی از همین نیروها بود. در این عملیات چندین ناوچه حضور داشت که شهید همتی در یکی از ناوچه‌ها قرار داشت. عملیات که انجام شد چند واحد شناور و ناوچه در منطقه بود و شبانه که عملیات تمام شد در سکوهایی که منهدم شده بودند پهلو گرفته بودند.

شهید همتی صبح که هوا روشن می‌شود، هنگام برگشت مورد هدف هواپیماهای دشمن قرار می‌گیرد و به شهادت می‌رسد. در عملیات مروارید همه حضور داشتند و شهید همتی یک نمادی از حماسه نیروها در این عملیات بود. در نیروی دریایی برای عملیات مروارید همه درگیر بودند و همه کار کردند و شهید همتی نمادی از جانفشانی نیروها شد.

تکاوران رفتند و تمام مین‌گذاری و مواد منفجره کار گذاشتند و تمام این سکو که چند کیلومتر آن طرف‌تر بود در این دو عملیات به آتش کشیده و به طور کامل منهدم شد. ما اولین کاری که کردیم با این دو عملیات تمام خطوط مواصلاتی دشمن را قطع کردیم و در مرحله بعدی به دنبال نابودی نیروی دریایی دشمن بودیم. همچنین خطوط مواصلاتی ما در تمام مدت جنگ باز بود و یک روزی هم پیش نیامد که این خطوط مواصلاتی قطع باشد.

نابودی نیروی دریایی دشمن در عملیات مروارید اتفاق افتاد؟

عملیات مروارید که ناوچه پیکان در آن حضور داشت قسمتی از یک طرح عملیاتی کلی بود. بیش از ۲۰ عملیات از درون طرح عملیاتی ذوالفقار درآمد که یکی از آنها عملیات مروارید بود. پس از انهدام سکوهای نفتی دشمن گفتیم برای انهدام نیروی دریایی دشمن برنامه‌ریزی کنیم که از اطراف خطوط مواصلاتی‌اش خارج شود. باید بگوییم در عملیات مروارید نیروی هوایی ما خیلی مؤثر بود و بالای ۵۰ درصد

یادکرد

نگاهی به مجاهدت‌های شهید عسگر محتاج از اولین شهدای نیروی دریایی

شهادت برای آزادی و استقلال ایران

■ آرمان شریف

نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران از همان نخستین روز جنگ تحمیلی با آمادگی کامل مقابل دشمن بعثی ایستاد و اجازه نفوذ به دشمن متجاوز را نداد. قدرت قوای دریایی ایران سبب شد تا نیروی دریایی ارتش بعث در عرض سه ماه منهدم شود و ایران دست برتر را در دریا داشته باشد. در آن روزهای سخت، نیروهای شجاع و آماده‌ای حضور داشتند که با رشادتشان نقش پررنگی در موفقیت کشورمان در جبهه‌های مختلف داشتند. شهید محتاج عسگر از اولین شهدای نیروی دریایی شناخته می‌شود که با شروع جنگ تحمیلی آماده به خدمت شد و در راه میهن و دین به شهادت رسید.

■ **داوطلب خدمت**

شهید دریادار عسگر محتاج در سال ۱۳۴۳ به خدمت نیروی دریایی درآمد و دوره دانشکده افسری دریایی و خلبانی هلیکوپتر را در سه سال آموزش به طرز خوب و شایسته‌ای گذراند، به طوری که به مرحله استادی خلبانی رسید. ناخدا محتاج از افسران شایسته و سرشناس نیروی دریایی بود که با تقویت نیروی ایمان و تاکتیک نظامی حضورش در مأموریت‌های مختلف گره‌گشا بود. با تجاوز دشمن بعثی به خاک ایران، دریادار عسگر خودش را آماده و داوطلب انجام مأموریت کرد و از همان اولین لحظات شروع جنگ به جمع دیگر رزمندگان پیوست. در همان روز اول جنگ، حدود ساعت ۱۱ شب، فرمانده قرارگاه به همراه دو خلبان که یکی از آنها خلبان شهید عسگر محتاج بود با فالکون به منطقه می‌رود. فردای آن روز عسگر محتاج به شهادت می‌رسد تا یکی از اولین شهدای جنگ لقب بگیرد. شهید محتاج برای شناسایی با هلیکوپتر از قرارگاه بوشهر به آن سوی اروند می‌رود که هنگام برگشت هلیکوپترش را در ۱۵ کیلومتری بین خرمشهر و آبادان می‌زنند تا جزو اولین شهدای نیروی دریایی در دفاع مقدس باشد.

■ **ساده‌زیست و کم‌توقع**

ساده‌زیستی، کم‌توقعی و خوش‌رفتاری شهید با اعضای خانواده و همکاران از مهم‌ترین ویژگی‌های ایشان بود. در خاطرات همرزمان و دوستان شهید آمده است که شهید محتاج در زمان شاه به هیچ وجه در مهمانی‌های طاغوتی شرکت نمی‌کرد و یک بار هم به خاطر بی‌احترامی به بازدید اشرف، خواهر شاه به بازداشتگاه فرستاده شد.

در دستنوشته‌های پسرش پاشا در ۹ سالگی‌اش چنین آمده است:« پدر من به جنگ رفته و دو ناوچه و یک فانتوم زده است. پدرم و چندین هزار نفر دیگر شهید شده‌اند و من خوشحال هستم که پدر من یک قهرمان بوده است و امیدوار هستم که ارتش کشور ما که همگی قهرمان هستند هر چه زودتر این عراق تجاوزگر را شکست بدهد و ما را از دست امریکای جهانخوار نجات بدهد و دیگر هیچ کشوری به ما تجاوز نکند و ما یک ایران آزاد و مستقل داشته باشیم.»

نام شهید محتاج در کنار نام شهید ناوبان‌یکم تفنگدار دریایی اقبال آدمی به عنوان شهدای نیروی دریایی به چشم می‌خورد. هنگامی که شهید اقبال در آخرین روز شهریورماه سال ۱۳۵۹ مشغول گشت‌زنی و انجام مأموریت خود در منطقه خرمشهر بود، در پی آتش‌افروزی و تحرکات مرزی رژیم بعثی در تهاجم به ایران اسلامی هنگام حضور در مأموریت تأمین امنیت آب‌های کشورمان توسط آتش متجاوزان بعثی به شهادت رسید. پیکر این شهید نیروی دریایی ارتش در بهشت رضا واقع در آبادان به خاک سپرده شد.

> شهید محتاج برای شناسایی با هلیکوپتر از قرارگاه بوشهر به آن سوی اروند می‌رود که هنگام برگشت هلیکوپترش را در ۱۵ کیلومتری بین خرمشهر و آبادان می‌زنند تا جزو اولین شهدای نیروی دریایی در دفاع مقدس باشد

جدول

طراح: علیرضا سجادی فر ■ شماره ۶۳۵۹

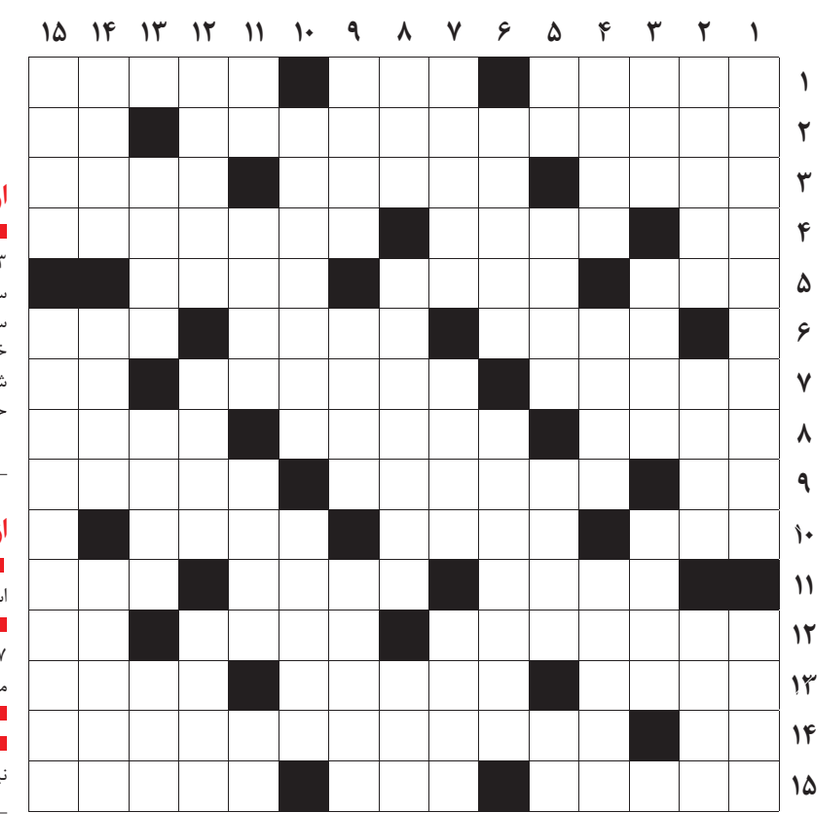

از راست به چپ

■ ۱- سدی در گیلان- رود مرزی- هم دست قناد است و هم نقاش■ ۲- از القاب حیدر کرار- عنصر شیمیایی■ ۳- کله‌پز- از مطهرات- کوسه در گویش جنوبی‌ها■ ۴- حرص و طمع- سخن زیرگوشی- ناخدا■ ۵- خطا، اشتباه- سوار- زین و برگ اسب■ ۶- ساده و راحت- معتمدان- چین و شکن■ ۷- چراغ خوراک پزی- رنجیدگی- وارونه سو■ ۸- نام پاستور- غم- بیماری کم‌خونی■ ۹- آش- فیلم سیدجواد رضویان- حیوان استرالیایی■ ۱۰- پول خارجی- خنده‌رو- راه روشن و آشکار■ ۱۱- یار همایون- پیرو- خوردنی نامأکول■ ۱۲- شخصیت سینمایی- شکارچی- ضمیر اشاره■ ۱۳- ماه رومی- نوعی قایق مسابقه‌ای- سوپاپ■ ۱۴- اثر چربی روی لباس- از علل عمده حوادث و سوانح رانندگی■ ۱۵- شهری در گیلان- از بخش‌های اوستا در ستایش خدا- فرمانروایی

از بالا به پایین

■ ۱- رمانی از گوگول- جنس■ ۲- درس، یک واحد آموزشی- سوغات زلزله- اشعه مجهول■ ۳- دورویی- استاندار- لقب معصوم به معنای درخشان■ ۴- کاشف میکروب طاعون- کانال بین دریای مدیترانه و احمر- آهو■ ۵- ویتامین جدولی- بسیار کشنده- فرق سر- کوزه بزرگ■ ۶- جزیره‌ای در جنوب- مهندس ساختمان■ ۷- خودداری از خوردن و آشامیدن- رشد دادن- مسابقه اتومبیلرانی■ ۸- بسته‌بندی استوانه‌ای- دستگیری متهم- خیس آذری■ ۹- ماهی‌فروش- مطالعه اجمالی- نجابت■ ۱۰- وکیل- اسم رومی مادر امام زمان(عج)■ ۱۱- چه وقت- پایتخت چک- کشور نایروبی- حرف فاصله■ ۱۲- پیامبران- سخن بی اساس- فنی در کشتی■ ۱۳- باتقوا- نجات دهنده- صدا و آواز■ ۱۴- پارچه حریر- روباه صحرا- تخته سنگ پهن■ ۱۵- زادگاه عطار نیشابوری- مثل رعایت نوبت

جدول سودوکو

ارقام ۱ تا ۹ را طوری قرار دهید که در هر ردیف، ستون و مربع‌های کوچک سه در سه فقط یک بار به کار روند.

			۸		۹			
۹						۱		۲
۶	۷			۲				
					۳		۱	
		۲			۷		۹	
۷		۴			۶			
۳	۵							
						۹	۴	۳
				۹	۲			

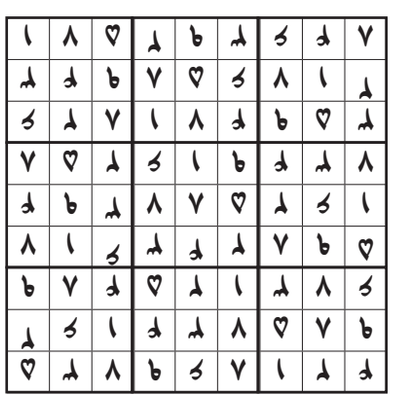

جدول کلمات متقاطع
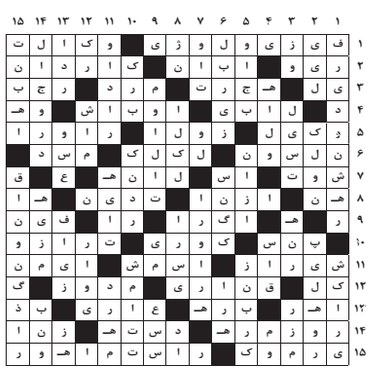
پاسخ جدول شماره ۶۳۵۸